

A) Ο άνθρωπος - ο επιστήμονας - ο υπάλληλος

Το 1992 υπήρξε χρονιά σκληρή για τον επιστημονικό κόσμο της Ελλάδας, αφού την στέρησε από καταξιωμένα μέλη της πνευματικής ζωής, και ιδιαίτερα των ανθρωπιστικών σπουδών: Κωνσταντίνος Δημαράς, Γεώργιος Μπακαλάκης, Γιάννης Κακριδής, Μανόλης Ανδρόνικος, οι απώλειες. Το τελευταίο Σαββατοκύριακο του Μαρτίου έγινε γνωστό, από στόμα σε στόμα, ότι δεν υπάρχει πια ανάμεσά μας και ο Νικόλαος Πλάτων, ο "κορυφαίος προϊστορικός αρχαιολόγος της Κρήτης", όπως τον ανέφεραν οι εφημερίδες των ημερών εκείνων. Στον Τύπο ακριβώς τονίζονταν ο επιστημονικός του δεσμός με την Κρήτη, γιατί είναι γεγονός ανατρίχνητο ότι η επιστημονική προσφορά του Νικολάου Πλάτωνα, που τον καταξίωσε ανάμεσα στους έλληνες και ξένους συναδέλφους του, ήταν ακριβώς η ανασκαφική, μελετητική, αναστηλωτική και μουσειακή εργασία που εξετέλεσε στην Κρήτη, με βάση τα κρητικά μνημεία όλων των εποχών: Από τις εκτεταμένες ανασκαφές μινωικών επαύλων, ιερών, νεκροταφείων και του τέταρτου μινωικού ανακτόρου, της Ζάκρου στην ανατολική Κρήτη, ως τις αναστηλώσεις των ενετικών τειχών του Ηρακλείου και της βασιλικής του Αγ. Μάρκου και ως την οργάνωση του μεγάλου Αρχαιολογικού Μουσείου του Ηρακλείου και την συμβολή του στο στήσιμο του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης, για να αναφερθούν ορισμένα μόνο, βασικά έργα του¹. Και αυτά παράλληλα με τις επιστημονικές του δημοσιεύσεις, είτε εκθέσεις ανασκαφών και χρονικά αρχαιολογικών εργασιών, είτε αυτοτελή δημοσιεύματα και μελέτες, που όλα μαρτυρούν για την πολυμέρεια και την ευρυμάθειά του, ήδη από τα πρωτόλεια του 1930. Αλλά δεν είναι ο σκοπός εδώ να αποτιμηθεί το συνολικό επιστημονικό έργο του Νικολάου Πλάτωνα, έργο που κατ'αρχήν εφεύγει από τα όρια του διαβιωμού χρόνου, ούτε να πλεχθεί το εγκώμιο της προσφοράς του, κάτι που θα προκαλούσε στον ίδιο αμηχανία, αφού ήταν τόσο ξένο στον σεμνό του χαρακτήρα. Σκοπός είναι να γίνει γενικά πιο γνωστός

Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΑΚΡΟΠΟΛΗ

είνας άλλος τομέας της προσφοράς του Πλάτωνα, εκτός της Κρήτης, δηλαδή η υπηρεσία του στην Ακρόπολη των Αθηνών και το έργο που επέτελεσε σχετικά με την διάσωση και την συντήρηση των μνημείων πάνω και γύρω από τον Ιερό Βράχο. Αφού είχε ήδη συμπληρώσει σχεδόν 30 χρόνια υπηρεσίας, τα περισσότερα στην Κρήτη, ο Νικ. Πλάτων μετατέθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου του 1961 στην Διεύθυνση της Α' Περιφέρειας Κλασικών Αρχαιοτήτων, στην Ακρόπολη Αθηνών. Σε 3 μέρες προσήλθε και ανέλαβε υπηρεσία, αλλά επέστρεψε αμέσως στην Κρήτη, όπου τον καλούσαν επείγουσες υπηρεσιακές ανάγκες. Ουσιαστικά την διεύθυνση της Ακρόπολης ανέλαβε τον Μάιο του 1962. Για τα επόμενα χρόνια υπήρξε διευθυντής της Ακρόπολης με

δημιουργικό έργο, ως το τέλος του 1965, οπότε συνταξιοδοτήθηκε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία με τον βαθμό του Γενικού Εφόρου Αρχαιοτήτων και έχοντας συμπληρώσει 35 χρόνια συνολικής υπηρεσίας. Την αποχώρησή του από την Αρχαιολογική Υπηρεσία ακολούθησε μια δημιουργική δεκαετία στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, όπου ως καθηγητής της Αρχαιολογίας διδάξε προϊστορική αρχαιολογία και ιδιαίτερα τον μινωικό πολιτισμό. Έχοντας συμπληρώσει τις υποχρεώσεις του στο Πανεπιστήμιο, δεν υπήρχε καταλληλότερος άνθρωπος να αναλάβει ως πρόεδρος της νεοσυσταθείσας τότε "Ομάδας Εργασίας Συντήρησης-Μνημείων Ακρόπολεως", θέση που κράτησε από τον Οκτώβριο του 1975 έως τον Ιανουάριο του

1978. Από την θέση αυτή προσέφερε νέο έργο, συνεχίζοντας τις προσπάθειες που είχε αρχίσει παλαιότερα ως Διευθυντής της Ακρόπολης.

Αυτή την πτυχή του επιστημονικού έργου του Νικόλαου Πλάτωνα την σχετική με την Ακρόπολη θα ήθελα να σας παρουσιάσω απόψε, και ευχαριστώ τις κυρίες Κοραλία Μοσχούρη, της Γραμματείας της Εφορείας Ακροπόλεως, και Φανή Μαλλούχου, της Γραμματείας της Επιτροπής Ακροπόλεως, για τα σχετικά στοιχεία που μου έδωσαν από τα αντιστοιχα αρχεία. Τα στοιχεία αυτά συμπληρώνουν την μνήμη και τις προσωπικές μου αναμνήσεις, αφού είχα την τύχη, έστω και για μια χρονιά, το 1963, να υπηρετήσω ως δόκιμος τότε επιμελητής Αρχαιοτήτων στην Ακρόπολη κάτω από τον Νικόλαο Πλάτωνα. Γιατί αυτά που δεν μπορούν να δώσουν τα στοιχεία των ψυχρών αρχείων είναι η έντονη ανθρώπινη παρουσία του, η διεισδυτική του ματιά, η λεπτοφύης φυσιογνωμία του, η αγαθότητα της ψυχής, η αγάπη του για τους νέους. Οπλισμένος με απέραντη υπομονή, ήταν πάντοτε έτοιμος να μορφώσει με καλοσύνη και επιείκεια τους νεότερους του, να μεταδώσει τις τεράστιες γνώσεις του, να κατευθύνει την επιστημονική τους σκέψη. Περιμένα όμως και ανταπόκριση, περίμενε ο σπόρος που κατέθετε να μην πάει χαμένος. Σπάνια θυμωμε, αλλά όταν θυμωμε αυτό φαινόταν στα φλογερά του μάτια, που εξέπιμπαν τότε, όπως περιγράφει ένας παλιός του φίλος, ο καθηγητής Μενέλαος Παρλαμιάς, τις "αστραπές των ματιών"².

Το αξιοσημείωτο πάντως είναι ότι, ενώ ο ίδιος ήταν άνθρωπος με ελεύθερη σκέψη, βαθιά γνώση και καλλιέργεια, και αναγνωρισμένη πια προσφορά, ήταν συγχρόνως υπεύθυνος υπάλληλος, με ήθος και εξαιρετικά αναπτυγμένο το αίσθημα της ευθύνης. Είχε επιλέξει από νωρίς να υπηρετήσει την δημόσια Αρχαιολογική Υπηρεσία και, παρά τις δυσχέρειες, την μικρή υλική αμοιβή, τους περιορισμούς που επιβάλλει το Δημόσιο, δεν έπαυσε ποτέ να το υπηρετεί ευσυνείδητα και με αυταπάρανηση. Πίστευε βαθιά στον κοινωνικό και παιδευτικό ρόλο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας

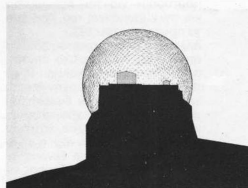

στην Ελλάδα και έταξε ως έναν από τους σκοπούς της ζωής του την ορθή και υπεύθυνη ανταπόκριση στις υποχρεώσεις αυτές – παρ'όλο που αυτό κατέτρωγε πολύ από τον πολύτιμο χρόνο, σε βάρος ίσως της επιστημονικής του απόδοσης ή της προσωπικής του άνεσης. Η δύναμή του πάντως ήταν ότι συνέζευξε τα δύο, και δεν επέτρεψε στο ένα να υποτάξει το άλλο – και αυτό φαίνεται από το οργανωτικό του έργο, το γεμάτο ανθρωπιά, και την παράλληλα ουσιαστική επιστημονική του προσφορά στην ελληνική αρχαιολογία και αρχαιογνωσία. Αυτό, πιστεύω, είναι το μήνυμα που στέλνει στους νεότερους του ο Νικόλαος Πλάτων.

Β) Η Ακρόπολη στις αρχές της δεκαετίας του 1960

Για να γίνει αντιληπτό το έργο του Πλάτωνα στην Ακρόπολη αξίζει να αναμνησθούμε τα αρχαιολογικά πράγματα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ακροπόλεως στις

αρχές της δεκαετίας του 1960. Ο Νικόλαος Πλάτων ανέλαβε την διεύθυνση της Ακρόπολης ουσιαστικά το καλοκαίρι του 1962, ενώ η θέση χήρευε από καιρό, ύστερα από την συνταξιοδότηση του άλλοτε Εφόρου Αρχαιοτήτων Ακροπόλεως Γιάννη Μηλιάδη και την μετάθεση του μέχρι τότε εφορευόντα κ. Γεωργίου Δοντά. Ο προκατόχος του, ο δημιουργικός Γιάννης Μηλιάδης, είχε ήδη φέρει σχεδόν σε πέρας δύο μεγάλα έργα: πρώτον, την εκτεταμένη ανασκαφή στα νότια προνή της

Ακρόπολης, από την περιοχή του Ωδείου του Ηρώδη του Αττικού, έως σχεδόν το θέατρο του Διονύσου, όπου διανοιγόταν τότε η νέα χάραξη της οδού Διονυσίου Αρεοπαγίτου (1955-1960), και δεύτερο, την μεταπολεμική ανοικοδόμηση και επανέκθεση του Μουσείου Ακροπόλεως (1953-1964). Η ανοικοδόμηση και ανακατασκευή του Μουσείου, με τις προσθήκες νέων αποθηκευτικών χώρων, υπήρξε έργο ουσιαστικό αλλά, πριν ακόμη καταστεί δυνατόν να αξιοποιηθούν πλήρως οι χώροι αυτοί, άρχισαν να κατακλύζονται από τα νέα ευρήματα των ανασκαφών στην νότια κλιτύ. Οι περισσότεροι, πάντως, εκθεσιακοί χώροι του Μουσείου είχαν ήδη παραδοθεί στο κοινό και η υπηρεσία ανέθεσε στον επίτιμο πια Διευθυντή Ακροπόλεως Γιάννη Μηλιάδη την ολοκλήρωση του έργου της επανέκθεσης, που έγινε κατορθωτή το 1964³.

Τα μνημεία του Ιερού Βράχου όμως παρουσιάζαν έντονες φθορές και απαιτούσαν επείγουσες επεμβάσεις, που φαινόταν ανί-

σχυρη να αντιμετωπίσει συνολικά η Αρχαιολογική Υπηρεσία. Ο Πλάτων επισημαίνει⁴ αμέσως το 1962 ως πρωταρχική ανάγκη την αναστηλωτική εργασία στην πρόσταση των Καρυατίδων του Ερεχθείου, "λόγω της προιούσης φθοράς", όπως αναφέρει. Επίσης η αναστηλωτικές εργασίες στον Παρθενώνα καθώς και την ανάγκη στερέωσης του βόρειου τείχους της Ακρόπολης, γιατί βρίσκονταν "ωρισμένα τμήματα εις επικινδύνον κατάστασιν". Διαπιστώνει ακόμη ως αναγκαίες τις στερεωτικές εργασίες στο θέατρο του Διονύσου και στην Στοά του Ευμένους, όπου "πολλά τμήματα κινδυνεύουν να καταρρεύσουν". Το μόνο μνημείο όπου συνεχίζονταν αναστηλωτικές εργασίες ήταν το Ωδείο του Ηρώδη του Αττικού, πιθανότατα κάτω από την πίεση του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, για την χρήση του από το νεοσυσταθέν "Φεστιβάλ Αθηνών".

Η διεύθυνση των αρχαιολογικών χώρων γύρω από τον Ιερό Βράχο ήταν επίσης μια μεγάλη ανάγκη,

και είχε επισημανθεί νωρίτερα από τον εμπνευσμένο τότε προϊστάμενο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, τον Γιάννη Παπαδημητρίου, που πέθανε όμως ξαφνικά το Πάσχα του 1963. Σε συνδυασμό πάντως με τις εκτεταμένες καταδράσεις απαλλοτριωμένων σπιτιών στα ανατολικά του θεάτρου του Διονύσου και στην περιοχή του Ωδείου του Περικλή, είχε αρχίσει την άνοιξη του 1961 από τον υποφαινόμενο μια πρώτη προσπάθεια τακτοποίησης του χώρου και περισυλλογής και ταξινόμησης των διάσπαρτων αρχαιών⁵. Ο Πλάτων επεξέτεινε αυτό το πρόγραμμα, ώστε να καλύψει πια μεθοδικά όλη την νότια κλιτύ της Ακρόπολης.

Στην αρμοδιότητα της Εφορείας πέρασε το 1964 και η περιοχή της Αρχαίας Αγοράς, προσθέτοντας έτσι νέα προβλήματα.

Αλλά και θέματα λειτουργικά του αρχαιολογικού χώρου της Ακρόπολης έπρεπε να αντιμετωπισθούν. Η κίνηση των επισκεπτών ήταν για την τότε εποχή μεγάλη, και έπρεπε να εξασφαλισθούν οι κατάλληλες προσβάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των επισκεπτών τότε, το 1962, ήταν λιγότερος από το 1/3 των σημερινών, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του αρχείου της Εφορείας⁶:

Ιούλιος 1962 : 49.932

Ιούλιος 1992 : 161.636

Αύγ. 1962 : 60.673

Αύγ. 1992 : 194.851 επισκέπτες.

Πάντως υπήρχε την εποχή εκείνη, θυμίζω, και η ρομαντική νότα, αφού μπορούσε ακόμη κανείς να επισκεφθεί την Ακρόπολη τους καλοκαιρινούς μήνες και όταν είχε πανσέληνο. Τις μαγευτικές εκείνες νύχτες του Αυγούστου του 1962 επισκέφθηκαν την Ακρόπολη 4.047 επισκέπτες, 501 ντόπιοι και 3.456 ξένοι.

Η μαγεία όμως δεν κράτησε για πολύ, αφού σύντομα, το 1964, το Αρχαιολογικό Συμβούλιο αποφάσισε, "προς αποφυγήν της ακατασχετού φθοράς", όπως αναφέρεται⁷, να απαγορεύσει εντελώς την είσοδο στους επισκεψιμους χώρους του Παρθενώνα.

Αλλά ούτε και η επιτήρηση του περιβάλλοντα ευρύτερου χώρου της Ακρόπολης ήταν η επιβλητική και ανάγεια της προβολής της. Όπως αναφέρει ο Πλάτων σε έγγραφο του⁸ προς την Αστυνομία

Τουρισμού, το 1965:

"κατακλύζεται ο χώρος υπό πλαυιδιών, θορυβοποιών μικροπωλητών, στυλιβωτών υποδημάτων, εσχάτως δε και υπό αθηγώνων, οτινές ρυπαίνουν τον χώρον και φορτικώς παρενοχλούν τους επισκέπτας".

Σε αυτόν τον τομέα, παρ'όλον ότι έχουν περάσει σχεδόν 30 χρόνια, δεν μπορούμε να πούμε ότι έχουμε πολύ προοδεύσει!

Αυτή πάντως ήταν η κατάσταση όταν ανέλαβε την διεύθυνση της Ακρόπολης ο Πλάτων και αυτά ήταν τα προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει.

Γ) Το έργο του Πλάτωνα στην Ακρόπολη (1962-1965)

Το 1961 —χρόνια που μετέτθη-κε από την Κρήτη στην Ακρόπολη— ήταν σημαδιακό για τον Νικόλαο Πλάτωνα, αφού τότε σε δοκιμαστική έρευνα επισήμανε τα πρώτα λείψανα του ανακτορικού συγκροτήματος της Δυτικής Κρήτης, στην Ζάκρο⁹. Ο Πλάτων συνέχισε έκτοτε κάθε καλοκαίρι για δύο σχεδόν δεκαετίες τις σημαντικές έρευνες στη Ζάκρο και προσέθεσε στις γνώσεις μας την ύπαρξη του τέταρτου ανακτορικού της Κρήτης με τους θησαυρούς του, που εμπλούτισαν το Μουσείο του Ηρακλείου.

Το γεγονός αυτό δεν τον εμπόδιζε να εργασθεί σκληρά και στην Ακρόπολη για όλα τα επόμενα χρόνια. Έως το τέλος του 1965, ενώ παράλληλα είχε αναλάβει και την διεύθυνση της Γ' Εφορείας Αρχαιοτήτων, μετά τον θάνατο του Εφορού Ι. Θρεμιδάδη. Χαρακτηριστικά σημειώνει ο ίδιος σε ένα έγγραφο του 1962¹⁰ για "το γεγονός της υπεραπασχολήσεώς μου εις τα έργα διοικήσεως δύο Περιφερειών και επιθεωρήσεως τριών άλλων"¹

Από τις αναλυτικές εκθέσεις που κατέθετε και δημοσιεύονταν στα Χρονικά του επίσιου Αρχαιολογικού Δελτίου¹¹ προκύπτει πάντως ανάγλυφο το έργο των ετών 1962-1965 στην Ακρόπολη.

Από την αρχή απασχόλησε τον Πλάτωνα το πρόβλημα των αποθηκών του Μουσείου, καθώς η έκθεσή έβρινε πια προς το τέρμα της. Η αποσυμφόρηση του χώρου, η επιστημονική κατάταξη των αποθηκευμένων αρχαίων και

η καταγραφή των μέχρι τότε ακατάγραφων, κυρίως των γλυπτών, ήταν τα βασικά θέματα. Κοπιαστική δουλειά, που προϋποθέτει σύστημα και γνώση, και που εκτελέστηκε με την βοήθεια αρκετών νέων αρχαιολόγων, επιμελητών και επιστημονικών βοηθών, από τους οποίους μπορεί να ξεχωρίσει κανείς την κυρία Μαρία Μπρούσκαρη και για το μετέπειτα επιστημονικό της έργο στην Ακρόπολη. Κάθε χρόνο σημειώνει την πρόοδο του έργου και στο τέλος του 1965 είναι σε θέση να σημειώσει: "κατωρθώθη να περαιωθεί η αποδελτίωσις και φωτογράφησις πάντων των γλυπτών και των πρώτων αρχιτεκτονικών τεμαχίων των αποκειμένων εις τας δύο υπό το Μουσείον και παρ'αυτό ευρισκομένης αποθήκας και η τελική αυτών ταξινόμησις"¹². Η εργασία αυτή, μαζί με την περισυλλογή τμημάτων γλυπτών από τον χώρο, επέτρεψε νέες ταυτίσεις και αποδόσεις σε γνωστά γλυπτά ή σύνολα, όπως τα του Ερεχθείου και του Παρθενώνα.

Για να επιτευχθεί όμως η αποσυμφόρηση των αποθηκών του Μουσείου της Ακρόπολης χρειάστηκε να οργανωθούν δύο νέες αποθήκες, μία μέσα στο Φετιχί Τζαμί, στην Ρωμαϊκή Αγορά, και μία στην Βιβλιοθήκη του Αδριανού. Η αποθήκη στο Φετιχί θα περιελάμβανε όλα τα αρχαία από την ευρύτερη ζώνη περί την Ακρόπολη, και κυρίως το αρχαιολογικό υλικό από τις ανασκαφές του Μηλιάδη νοτίως της Ακρόπολεως, ενώ η δεύτερη, αρχαία από την γενικότερη περιοχή των Αθηνών. Η δεύτερη αυτή αποθήκη τελικά περιήλθε στην αρμοδιότητα της Γ' Εφορείας Αρχαιοτήτων, ενώ εκείνη στο Φετιχί Τζαμί στεγάζει ακόμη το υλικό των ανασκαφών του Μηλιάδη, που περιμένει την ανέγερση του νέου Μουσείου της Ακρόπολης για να βρει οριστική στέγη.

Από το 1963 προώθησε το θέμα της τακτοποίησης του αρχαιολογικού υλικού, αρχιτεκτονικού και επιγραφικού, που έκειτο διάσπαρτο σε όλο τον χώρο της Ακρόπολης. Αρχή που εφαρμόστηκε ήταν το υλικό να παραμείνει επί τόπου, τακτοποιούμενο σε μικρές ομάδες. Κατά τον τρόπο αυτό διαρρυθμίστηκε ο χώρος περί την πύλη Βευλή, το βάθρο του Αγρίππα, την Πινακοθήκη και

τα Προπύλαια, τον ναό της Ρώμης και γύρω από το Μουσείο.

Για την ευτρέπεια γενικά του χώρου αντικατέστησε κλίμακες, κατασκευάσε προσβόλους και κτιστά φυλάκια, ενώ εξασφαλίτηκαν οι κλίμακες καθόδου στο υπόγειο του ναού της Νίκης και στις μικρές καθόδους του βόρειου τείχους.

Αλλά το θέμα που ήταν εξαιρετικά οξύ ήταν η κατάσταση των ιδίων των μνημείων της Ακρόπολης. Σωστικές εργασίες έγιναν τότε σποραδικές στον Παρθενώνα και το 1965 στην Ιωνική στοά των Προπυλαίων, όπου είχε καταπέσει προ ετών τμήμα του επιστήλιου και είχε απογυμνωθεί η μεγάλη σιδερένια δοκός, που είχε τοποθετηθεί στις αρχές του αιώνα κατά τις αναστηλωτικές εργασίες του Μπαλάνου¹³. Το καλοκαίρι του 1963 επισμαίνει διεύθυνση της ρωμής που είχε παρουσιασθεί στην οροφή της πρόστασης των Καρυατιδών του Ερεχθείου και αναφέρει¹⁴ με απόγνωση το θέμα στην Διεύθυνση Αναστήλων.

Οι φθορές ήταν πλέον συνεχείς, ουσιαστικές και απειλητικές πια για την ευστάθεια των σωζόμενων τμημάτων των μνημείων. Η απειληστική αυτή κατάσταση ώθησε τον Πλάτωνα να εισηγηθεί στο Αρχαιολογικό Συμβούλιο την σύσταση ενός ευρύτερου οργάνου, που θα αντιμετώπιζε την εξασφάλιση των μνημείων με την βοήθεια και ειδικών έξω από την Υπηρεσία. Έτσι γεννήθηκε στις αρχές του 1965 η "Επιτροπή Διασώσεως των Μνημείων Ακρόπολεως". Η Επιτροπή αποτελείτο από τον Γιάννη Μηλιάδη, τον αρχιτέκτονα Ιωάννη Τραυλά και τον Νικόλαο Πλάτωνα, και θα είχε ευρύτερες δικαιοδοσίες¹⁵. Δυστυχώς η Επιτροπή δεν μπόρεσε να λειτουργήσει και η συνταξιοδότηση του Πλάτωνα στα τέλη του 1965 οδήγησε σε οριστικό ναύαγιο το σχέδιο αυτό.

Όμως είχε εμπειδεθεί η ιδέα και ο τρόπος της ορθής επέμβασης για την διάσωση των μνημείων. Δέκα χρόνια αργότερα, όταν ιδρύθηκε η "Ομάδα Εργασίας Συντηρήσεως Μνημείων Ακρόπολεως", βάδισε πάνω στα χνάρια του παλαιού σχεδίου του Νικολάου Πλάτωνα.

Αλλά εκεί όπου ο Πλάτων έδειξε την μεγάλη πείρα που είχε απο-

κτήσει στην Κρήτη ήταν στο πρόγραμμα της στερέωσης και διαμόρφωσης των αρχαιολογικών χώρων γύρω από την Ακρόπολη. Περιγράφοντας την παρόμοια δραστηριότητα του Πλάτωνα στην Κρήτη, ο διάδοχός του εκεί Στυλιανός Αλεξίου σημειώνει: "Σ'όλες τις εργασίες αυτές ο Πλάτων δεν ακολούθησε την επιδεικτική αναστηλωτική μέθοδο του Evans με προσθήκες κιόνων, χρωμάτων και κερατών. Επεδίωξε, σωστά, μόνο τη στερέωση και την αναγκαία πρόληψη διαλύσεως των τοίχων, καθώς και την προστασία των ευπαθών τμημάτων"¹⁶. Αυτές ακριβώς τις αρχές ακολούθησε και στην περιοχή της Ακρόπολης.

Ο Πλάτων επέλεξε το 1962 τον χώρο του Ασκληπείου στην νότια κλιτύ, για ν'αρχίσει το ευρύ πρόγραμμα διαμόρφωσης. Όπως σημειώνει ο ίδιος¹⁷, ο χώρος είχε ανασκαφεί από τον περασμένο αιώνα αλλά στις μέρες του το αρχαιολογικό υλικό "εν τω συνόλω του νεφεφανίζετο ως ατάκτως ερριμμένον εν τω ιερῷ, δημιουργιών εντύπων μεγάλης αταξίας και συγχέον την εικόνα των αρχιτεκτονημάτων και της σχέσεώς των προς άλλαλα".

Οι εργασίες διαμόρφωσης απέβλεπαν ακριβώς στο να απελευθερωθούν τα κύρια μνημεία από τα άσχετα αρχιτεκτονικά μέλη, να τακτοποιηθεί το διάσπαρτο αρχαιολογικό υλικό κατά ειδή και κατά περιοχές, να διασαφηνι-

σθούν ουσιαστικά σημεία της ιστορίας του ιερού τεμένους του Ασκληπείου και να καταστεί προβάσιμος ο χώρος στους σημερινούς επισκέπτες. Οι εργασίες, που έγιναν με την βοήθεια της αρχαιολόγου κυρίας Αλικής Σολωμού, διασαφηνισαν τα μνημεία του ιερού καθώς και την μεταγενέστερη τρίκλιτη βασιλική που ιδρύθηκε στον χώρο. Ενδιαφέρον επίσης συμπέρασμα υπήρξε ότι, παρά τις εκτεταμένες παλαιότερες έρευνες, είχαν διαλάβει ορισμένα στοιχεία που τώρα μπόρεσαν να ερευνηθούν. Το κυριότερο ήταν μια σειρά από φρέατα με επιχώσεις των παλαιοχριστιανικών, κλασικών, αρχαϊκών, μυκηναϊκών και μεσοελλαδικών ακόμη χρόνων, που μαρτυρούν για την μακριά οικήση του χώρου.

Επιγραφές και ανάγλυφα βρέθηκαν επίσης, που μερικά συμπληρώνουν ήδη γνωστά μνημεία, όπως η μαρμαρίνη αετωματική στήλη που περιέχει ύμνο στον Ασκληπείο, (του 1ου αι. π. Χ.), ή το θραύσμα νέας ψηφισματικής στήλης. Επίσης βρέθηκαν αρκετά θραύσματα ή τμήματα γλυπτών, που κατατέθηκαν στο Μουσείο. Ως χώρος απόθεσης των ανεπεξέργαστων μαρμαρίνων τμημάτων χρησιμοποιήθηκε η μεγάλη βυζαντινή υπόγεια δεξαμενή, παρά το Ασκληπείο, αφού αποτυπώθηκε λεπτομερώς¹⁸.

Οι έρευνες προχώρησαν και στις δυτικότερες περιοχές, όπου ερευνηθήκαν νέα φρέατα και

αξιοσημείωτο όρυγμα που ανήκε σε χαλκουργείο των κλασικών χρόνων¹⁹. Οι εργασίες επεκτάθηκαν επίσης²⁰ και στην περιοχή της Στοάς του Ευμένους, όπου καθορίστηκε και αποσαφηνίστηκε το περίγραμμα του μνημείου. Όλες αυτές οι εργασίες συνυδούστηκαν με την στερέωση των τοίχων των μνημείων και την παρεχόμενη στην νεώδη τη βροχής, για την προστασία των θεμελίων των αρχαίων τοίχων.

Οι έρευνες των φρεμάτων, που μερικά βυθίζονται σε βάθος 17 μ. μέσα στον φυσικό βράχο, έδωσαν πλούσιο προϊστορικό υλικό, που γενικά παραμένει μέχρι σήμερα αδημοσίευτο, αλλά θα βρει ασφαλώς τη θέση του στο νέο Μουσείο της Ακρόπολης: μαρτυρεί επίσης αυτό το υλικό για την έντονη οικήση της περιοχής στα χρόνια αυτά. Ευχάριστο πάντως ξάφνιασμα θα ήταν για τον Πλάτωνα το περιεχόμενο ενός φρεμάτων πίσω από την Στοά του Ευμένους, όπου ανάμεσα στα άλλα αγγεία ξεχώριζε ένας ψευδοστόμχος αμφορέας με πλούσια διακόσμηση οκταποδίου. Το αγγείο, όπως σημειώνει και ο ίδιος²¹, είναι από τα καλύτερα παραδείγματα του λεγόμενου "θαλάσσιου ρυθμού", εράφιλλο των κρητικών παραδειγμάτων από την Κνωσό, την Ζάκρο, το Παλαϊκαστρο και τα Γουριά, και χρονολογείται στα χρόνια γύρω από το 1.500 π.Χ. Αποδίδεται σε Μινωίτη πιθανώς τεχνίτη, που εργάστηκε

όμως στην ηπειρωτική Ελλάδα. Ενώ συνεζίζονταν οι αρχαιολογικές εργασίες στην νότια κλιτύ της Ακρόπολης και προχώρησε η διευθέτηση του χώρου, ώστε να αποτελεί την φυσική πρόβαση προς την Ακρόπολη, ο Πλάτων στράφηκε και στην βόρεια πλευρά του Βράχου. Καθώς η περιοχή της Αρχαίας Αγοράς περιήλθε στην αρμοδιότητα της Εφορείας, κατέβαλε προσπάθειες να ενώσει και αυτόν τον χώρο με την άνοδο προς την Ακρόπολη. Έχοντας σαφή την αίσθηση της ενότητας του χώρου και γνωρίζοντας τον άρρηκτο δεσμό της αρχαίας Ακρόπολης με τα περιβάλλοντα τον βράχο ιερά και τα αρχαία εμπορικά και διοικητικά κέντρα, όπως η Αγορά, προσπάθησε να τα κατάλληλα έργα να αποκτήσει την ίδια αίσθηση και ο σημερινός επισκέπτης. Διαμορφώθηκε έτσι η αρχαία οδός των Παναθηναίων από την περιοχή της Αρχαίας Αγοράς προς την Ακρόπολη, ενώ επίσης διαμορφώθηκαν οι βοηθητικές προσβάσεις. Εργασίες επίσης έγιναν κατά την δυτική πλευρά της Ακρόπολης, δυτικά της πύλης Βευλή. Εδώ ανασκάφηκε φρέαρ με επίχωση καθαρά ιονοειδική, όπως φανερώθηκαν τα κεραμικά ευρήματα, μεταξύ των οποίων και ακεραία αγγεία. Ελπίζουμε ότι και αυτό το υλικό θα βρει θέση στο νέο Μουσείο Ακρόπολεως. Οι εργασίες επεκτάθηκαν και στην περιοχή της Κλεψύδρας και της αυλής του Πυθίου, όπου η έρευνα της Αμερικανικής Σχολής είχε διακοπεί αφηνικά λόγω της κήρυξης του τελευταίου Παγκοσμίου πολέμου, χωρίς έκτοτε να επαναληφθεί. Εκτός από την διασφήση των μνημείων και την στήριξη των μερών, η έρευνα έδωσε την ευκαιρία για συμπληρωματικές παρατηρήσεις. Είναι φανερό όμως ότι κάποτε η έρευνα πρέπει να επαναληφθεί. Επίσης βετική υπήρξε η εργασία στο εκτεταμένο μνημείο της Αγώρας των ρωμαϊκών χρόνων. Οι παλαιές ανασκαφές είχαν αποκαλύψει τα 3/4 του μεγάλου τετράπλευρου μνημείου, ενώ η βορινή πλευρά του κείται και σήμερα κάτω από νεότερες οικίες και τους παρακείμενους δρόμους. Κατά δύο συνεχόμενες χρονιές, το 1964 και 1965, ο Πλάτων ερεύνησε την δυτική πλευρά του μνημείου, ιδίως παρά την πύλη της

Αρχηγέτιδος Αθηνάς και την ΝΔ γωνία της Αγοράς. Τα αποτελέσματα των ερευνών δεν αξιοποιήθηκαν έκτοτε, αλλά πρόσφατα οι έρευνες της Εφορείας σε παρακείμενους χώρους επαναφέρουν τους προβληματισμούς που έβρεσε εκείνος πριν από 30 σχεδόν χρόνια.

Πάντως με την βοήθεια του αρχιτέκτονα Ιωάν. Τραυλού ο Πλάτων μπόρεσε να παρουσιάσει για πρώτη φορά στο Αρχ. Δελτίο του 1965 γενική κάτοψη του αξιόλογου αυτού μνημείου²². Ο όλος χώρος του μνημείου καθαρίστηκε, τα διάφορα αρχιτεκτονικά μέλη συγκεντρώθηκαν και ταξινομήθηκαν, ενώ σημαντικά τμήματα γλυπτών και επιγραφών διασφαλιστηκαν στις αποθήκες της Εφορείας. Αξιόλογο εύρημα του 1965 υπήρξε τμήμα επιγραφής που συγκολλήθηκε σε άλλο, το οποίο είχε βρεθεί παλαιότερα στην γειτονική Αρχαία Αγορά. Κατά τον αμερικανικό μελετητή D. Braeden, η επιγραφή υπήρχε σε στήλη, που έφερε ονόματα πολιτών των Αντιοχίδου φυλής και ανήκε σε ένα σύνολο επιγραφών με ονόματα αθηναίων κατά φυλές, πεδόντων το 409 π. Χ. στην εκστρατεία στην Ιωνία, το οποίο ήταν στημένο στην Αρχαία Αγορά. Ο ίδιος ο Πλάτων άφησε, όπως αναφέρθηκε, λεπτομερείς εκθέσεις των εργασιών που εξετέλεσε, και με ικανή εικονογράφηση, ώστε να αναγνωρίζονται σήμερα εύκολα τα διάφορα ευρήματα.

Ο περιορισμένος από την έρευνα στη Ζάκρο χρόνος του του επέτρεψε πάντως να συντάξει τα χρόνια αυτά το καταποτιστικό λήμμα "Ακρόπολις Αθηνών" για την εγκυκλοπαίδεια Πάπυρου-Λαρούς και δύο επεξηγηματικά κείμενα για τα ημερολόγια της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος των ετών 1964 και 1966, το ένα με τον τίτλο «Οι κόρες της Ακρόπολεως των Αθηνών» και το άλλο «Από τον κόσμο των θεών, των ηρώων, των "καλών" της Ακρόπολεως Αθηνών». Αυτό το ευρύ και δημιουργικό επιστημονικό έργο άφησε πίσω του στην Ακρόπολη ο Νικόλαος Πλάτων, όταν τον Δεκέμβριο του 1965 αποχώρησε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία. Όμως την ίδια εποχή άνοιγε γι' αυτόν μια νέα δημιουργική περίοδος, της δεκάχρονης διδασκαλίας στο

Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης.

Δ) Η Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακρόπολεως (1975-1978)

Εν τω μεταξύ τα προβλήματα διατήρησης και διάσωσης των σπητιών μνημείων της Ακρόπολης οξύνονταν, καθώς ο χρόνος επενεργούσε επάνω τους απολύτως αρνητικά και νέα προβλήματα προστίθενταν στα υπάρχοντα, όπως η αύξηση της ρύπανσης στην ατμόσφαιρα της πόλης της Αθηνάς. Ο τότε υπουργός Πολιτισμού καθηγητής Κων/νος Τριτάνης υπήρξε ο εκτελεστής, με την υποστήριξη του τότε πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή, του νέου εγχειρήματος, της σύστασης δηλαδή ολιγομελούς ομάδας εργασίας που θα αναλάμβανε την μελέτη του έργου της διάσωσης των μνημείων. Η επιτροπή ονομάστηκε "Ομάδα Εργασίας διά την Συντήρησιν της Ακρόπολεως" και τα μέλη της, που ορίσθηκαν τον Μάρτιο του 1975, περιελάμβαναν τον Γιάννη Μηλιάδη, ως πρόεδρο, τον Γεώργιο Δοντά, τότε Δευθυντή της Ακρόπολης, τον Χαρ. Μπούρα, καθηγητή της Αρχιτεκτονικής στο Εθν. Μετ. Πολυτεχνείο, τον Θεόδ. Σκουλικίδη, καθηγητή της Χημείας στο Εθν. Μετ. Πολυτεχνείο, και τον Ιωάννη Τραυλό, αρχιτέκτονα. Αργότερα η Ομάδα ενισχύθηκε με την συμμετοχή του Νικόλαου Πλάτωνα, καθηγητή της αρχαιολογίας, του Σωκρ. Αγγελίδη, καθηγητή της Δομικής Μηχανικής στο Εθν. Μετ. Πολυτεχνείο, και των εκάστοτε Γεν. Επιθεωρητών Αρχαιοτήτων και των Δευθυντών Αναστηλωσεως του Υπουργείου Πολιτισμού.

Η Ομάδα Εργασίας ριχτηκε με ζήλο και ενθουσιασμό στο έργο που της ανατέθηκε, αλλά πριν συμπληρωθούν ακόμη 6 μήνες πέθανε ο μαχητικός και σοφός Γιάννης Μηλιάδης, και η προεδρία ανατέθηκε στον Νικόλαο Πλάτωνα. Ασφαλώς τα αίσθημα του Πλάτωνα θα ήταν ανάμεικτα, αφού έβλεπε μετά την παρέλευση 10 χρόνων να παίρνει σάρκα και οστά επιτέλους η προσπάθεια του 1965 για την τότε ίδρυση της "Επιτροπής Διάσωσης των Μνημείων Ακρόπολεως". Ο δεσμός έγινε ακόμη εντονότερος όταν αργότερα τροποποιήθηκε η ονομασία της ομάδας εργασίας και

αποκλήθηκε αυτή "Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως", η γνωστή ως ΕΖΜΑ μέχρι σήμερα. Ο Νικόλαος Πλάτων διατήρησε την προεδρία έως τον Ιανουάριο του 1978, οπότε οι νέες υποχρεώσεις του στο Πανεπιστήμιο της Κρήτης, αυτή την φορά, τον ανάγκασαν να παρατηρήσει από την "ομάδα". Τον αντικατέστησε στην προεδρία ο ακαδημαϊκός Γεώργιος Μυλωνάς.

Η πρώτη περίοδος της Ομάδας Εργασίας, επί της προεδρίας του Νικολάου Πλάτωνος, ήταν ίσως η πιο δύσκολη, γιατί έπρεπε να τεθούν και να μεθοδευθούν οι τρόποι εργασίας για την αντιμετώπιση των πολλαπλών προβλημάτων των μνημείων της Ακροπόλεως. Από το αποτέλεσμα προκύπτει ότι όλα τα μέλη έδωσαν την ψυχή του στο έργο. Ίσως αξίζει να θυμηθούμε τα εγκωμιαστικά λόγια του Γεωργίου Μυλωνά, που σε λόγο του στην Ακαδημία Αθηνών τον Φεβρουάριο του 1980 σημειώνει: "Ο ήλιος, ο ενθουσιασμός και η αφοσίωση εις το έργον των συναδέλφων αυτών είναι απαρámilos. Το παράδειγμα των ενέπνεε και συνεχίζει να εμπνέει το λοιπόν προσωπικό, η εργασία του οποίου είναι θαυμαστή. Ακόμη πρέπει να εξάρω το πνεύμα της συνεργασίας που επικρατεί, συνεργασίας που ευρήκα σπανίως εις την Ελλάδα, και να τονίσω με όλην την δύναμίν μου την σπουδαιότητα και την μεγάλην αξίαν του επιτελεσθέντος και επιτελουμένου έργου. Η πατρις οφείλει έπαινον, τον υψηλότερον δυνατόν, εις τους επιστήμονας και συνεργάτας των που ανδιωτελέως και αθούριβως εργάζονται με αυτοθυσίαν πραγματικώς, πολλὰκις δεχόμενοι την κριτικὴν ἀνιδέων αλλά και επιστημόνων, αποβλεπόντων εις ἴδια οφέλη"²³. Αυτά τα λόγια περιγράφουν, πιστεύω, ανάγλυφα την ποιότητα της εργασίας της "Ομάδας" κάτω από την προεδρία του Νικολάου Πλάτωνος.

Με την υπεύθυνη καθοδήγηση της "Ομάδας Εργασίας" εκτελέστηκε τότε μεγάλης έκτασης μελετητικό έργο από υπομομαδες επιστημόνων κατά ειδικότητα. Έτσι έγιναν αποτυπώσεις των μνημείων, αρχιτεκτονική έρευνα, διαμορφώσεις του χώρου της Ακρόπολης και ανασυντάξη των κατασπάρτων αρχιτεκτονικών με-

λών, μελέτη στατικών και κατασκευαστικών θεμάτων, μελέτη φυσικοχημικών θεμάτων, αρχαιολογική τεκμηρίωση, μελέτη γεωλογικών, γεωτεχνικών και βραχοτεχνικών θεμάτων, και άλλα. Πολλά από τα θέματα αυτά παρουσιάστηκαν στο "2ο Διεθνές Συμπόσιον επί της καταστροφής των λίθων εις κατασκευάς", που διοργανώθηκε στην Αθήνα το φθινόπωρο του 1976²⁴. Από την "Ομάδα" κρίθηκε αναγκαίο να ληφθούν άμεσα ορισμένα προσωρινά μέτρα προστασίας τμημάτων των μνημείων, όπως η κατασκευή ξύλινου στεγάστρου της πρόστασης των Καρυατίδων του Ερεχθείου, και της δυτικής ζωφόρου του Παρθενώνα, όπως επίσης η απομάκρυνση από το δυτικό αέτωμα του Παρθενώνα του πρωτοτύπου συμπλέγματος του Κέκροπα και της Κόρης και της λεγόμενης "Καλλιόρης", και η στέγαση του στο Μουσείο Ακροπόλεως. Για την προστασία της κεντρικής διάβασης των Προπυλαίων κατασκευάστηκε ξύλινη επικάλυψη, ενώ διαμορφώθηκε κεντρική διάβαση στον αρχαιολογικό χώρο για τους επισκέπτες. Παράλληλα απαγορεύτηκε η είσοδος των επισκεπτών στα μνημεία, για να περιορισθεί η παραπέρα φθορά από τις χιλιάδες πόδια που τα πατούσαν, ενώ άρχισε το έργο της σπερέωσης των επικινδύνων βράχων στις κλιτύς του λόφου.

Αλλά ευθύς εξαρχής καταφάνηκε ότι το μνημείο που είχε την αμεσότερη ανάγκη επέμβασης ήταν το Ερέχθειο, δικαιώνοντας τους φόβους του Πλάτωνος, διατυπωμένους ήδη από το 1962. Η αντιμετώπιση του προβλήματος, παρά τον χρόνο και τις δαπάνες που απαιτούσε, αποφασίσθηκε να είναι συνολική: Το μνημείο και η κατάσταση του μελετήθηκε λεπτομερώς. Από το Πολυτεχνείο έγιναν φωτομετρικές λήψεις. Από το κέντρο "Δημόκριτος" έγιναν γραμμογραφίες, ενώ κατασκευάστηκε πρόπλασμα της πρόστασης των Καρυατίδων και έγιναν από συνεργεία του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου εκμαγεία των κορών.

Όλα αυτά τα στοιχεία, μαζί με τις προτάσεις για την ανακατασκευή του αναστηλωμένου τμήματος του κτηρίου, για την αφαίρεση των σιδερένιων συνδέσμων και την βελτίωση της αναστήλωσης,

συμπεριελήφθησαν στην αναλυτική και ογκώδη μελέτη που συντάχθηκε και κατατέθηκε τον Αύγουστο του 1977, με τον τίτλο "Μελέτη Αποκαταστάσεως του Ερεχθείου".

Την μελέτη ακολούθησε τον Δεκέμβριο του 1977 η διοργάνωση πολύ σημαντικού συνεδρίου στην Αθήνα, της "Διεθνούς Συναντήσεως για την Συντήρηση του Ερεχθείου". Η σχετική γενική εισήγηση που έκανε στο συνέδριο ο Νικόλαος Πλάτωνος έδωσε την ευκαιρία να παρουσιάσει το επιτελεσθέν εν γένει μέχρι τότε έργο²⁵. Η συνάντηση αυτή των αξιόλογων ελλήνων και ξένων ειδικών υπήρξε θριαμβώδης για τις προσπάθειες του Πλάτωνος και των συνεργατών του της "Ομάδας Εργασίας". Όπως σημειώνεται στην 1η παράγραφο των τελικών συμπερασμάτων:

"Οι προσκεκλημένοι στην Συνάντηση συγχαιρούν τους Έλληνες συναδέλφους τους για την επιστημονικότητα και το βάθος της μελέτης, που πραγματοποίησαν πάνω στο ιστορικό μνημείο και στη σημερινή κατάσταση ενός μέρους του Ερεχθείου. Πιστεύουν, ότι η μελέτη αυτή μπορεί να καθιερωθεί σαν υπόδειγμα για τις μελλοντικές αναστηλώσεις. Με την επιστημονική αυστηρότητά της, τη δεοντολογία της και την πιστότητά της στις αρχές του Χάρτη της Βενετίας, εξασφαλίζει την αμεσοότητα και την ποιότητα των επεμβάσεων συντηρήσεως, που απαιτεί η σωτηρία του μνημείου".

Πάντως κατά το 1977, παράλληλα με το δύσκολο έργο της προετοιμασίας της μελέτης και του συνεδρίου για το Ερέχθειο, ο Πλάτων και η "Ομάδα Εργασίας" είχαν να αντιμετωπίσουν και ένα απροσδόκητο πρόβλημα. Μια ομάδα ελβετών μελετητών, διαπιστώνοντας τα προβλήματα που προκάλυψε η ρύπανση της ατμόσφαιρας στα μνημεία, συνέλαβαν την ιδέα να προστατευθεί όλος ο βράχος της Ακρόπολης κάτω από ένα γυάλινο κάλυμμα. Η πρόταση έγινε προς τις ελληνικές αρχές και ο ελληνικός Τύπος ασχολήθηκε επί μέρους με το θέμα, που έμεινε γνωστό ως "η λύση της ελβετικής τυριέρας". Η ακαίαιστη λύση αντικρούστηκε και η "Ομάδα Εργασίας" συνεχισε το ερευνητικό και μελετητικό

της έργου.

Όμως τον Ιανουάριο του 1978 οι νέες καθηγητικές υποχρεώσεις του Νικόλαου Πλάτωνα στο Πανεπιστήμιο της Κρήτης τον ανάγκασαν να παραιτηθεί από την προεδρία της "Ομάδας Εργασίας της Ακρόπολεως", όπου τον διαδέχθηκε ο ακαδημαϊκός Γεώργιος Μυλωνάς. Το ίδιο το έργο πάντως της αποκατάστασης του Ερεθθείου άρχισε το 1979, με επιβλέποντα τον αρχιτέκτονα κ. Αλέξ. Παπανικολάου, και η ολοκλήρωσή του το 1983 ήταν ασφαλώς μια δικαίωση για τον Πλάτωνα και των προσπαθειών μιας 20ετίας.

Αυτός υπήρξε ο Νικόλαος Πλάτων και αυτό υπήρξε το έργο του στην Ακρόπολη των Αθηνών. Έργο μόχθου, έργο προσφοράς, έργο δημιουργικό, έργο επιστημοσύνης, όπως ο ίδιος.

Σημειώσεις

Η «Ένωση Φίλων της Ακρόπολεως» οργάνωσε την 21η Οκτωβρίου 1992 στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως (Μακρυγιάννη) εκδήλωση στη μνήμη του Νικόλαου Πλάτωνα. Ύστερα από σύντομη εισήγηση της γραμματέως της Ένωσης κυρίας Έθης Τουλούπα, αρχαιολόγου, μίλησε για τον Ν. Πλά-

τωνα στην Κρήτη η αρχαιολόγος κυρία Αγγη Σακελλαρίου και ακολουθήσε η ομιλία του υπογραφομένου.

1. Χ. Κριτζάς, Το μεγάλο ταξίδι ενός αρχαιολόγου, Η λέξη, τεύχ. 108 (Μάρτ.-Απρ. 1992), σσ. 275-6.

2. «Είλαπίνη» — τόμος τιμητικός για τον καθηγητή Νικόλαο Πλάτωνα, έκδ. Βικελαίας Βιβλιοθήκης, Ηράκλειο 1987, Α', σσ. 1-2.

3. Ι. Μηλιάδης, Αδ 18 (1963)-Χρονικά (Β1), σσ. 10-11, και Μ. Μπρούσκαρη, Μουσείον Ακρόπολεως, εκδ. Εμπειρικής Τραπέζης της Ελλάδος, Αθήνα 1974, σ. 15.

4. Έγγραφο, αρ. πρωτ. 719/24.11.1962, του Αρχείου της Εφορείας.

5. Π. Γ. Καλλιγιάς, Εργασία τακτοποιηθείσας και διαμορφώσεως του Ιερού Διονύσου Ελευθερώσεως της νοτίας κλιτύς Ακρόπολεως (1961-62), Αρχ. Δελτ. 18 (1963) - Χρονικά (Β1), σσ. 10-22.

6. Έγγραφο, αρ. πρωτ. 540/2.10.1962, του Αρχείου.

7. Έγγραφο της Διευθύνσεως Αρχαιοτήτων (αρ. πρωτ. 1143/23.1.1964), από το Αρχείο.

8. Έγγραφο, αρ. πρωτ. 578/20.5.1965, του Αρχείου.

9. ΠΑΕ 1961, 216 κ.ε.ξ.

10. Έγγραφο, αρ. πρωτ. 719/24.11.1962, του Αρχείου.

11. α) Αδ 18 (1963) - Χρονικά (Β1), σσ. 11-12 και 18-22. β) Αδ 19 (1964) - Χρονικά (Β1), σσ. 20-38. γ) Αδ 20 (1965) - Χρονικά (Β1), σσ. 21-37. δ) Αδ 21 (1966) - Χρονικά (Β1), σσ. 36-48.

12. Αδ 21 (1966) - Χρονικά (Β1), σ. 36.

13. Αδ 21 (1966) - Χρονικά (Β1), σ. 39.

14. Έγγραφο, αρ. πρωτ. 522/9.8.1963, του Αρχείου.

15. Έγγραφο της Διεύθυνσης Αναστήλωσεως (αρ. πρωτ. 9563/1.6.1965), του Αρχείου, και Αδ 21 (1966) - Χρονικά (Β1), σελ. 39.

16. «Είλαπίνη», Α' (1987), σ. 18.

17. Αδ 18 (1963) - Χρονικά (Β1), σ. 18.

18. Αδ 19 (1964) - Χρονικά (Β1), σ. 24, σελ. 5.

19. Αδ 19 (1964) - Χρονικά (Β1), σ. 32.

20. Αδ 20 (1965) - Χρονικά (Β1), σ. 24.

21. Αδ 20 (1965) - Χρονικά (Β1), σ. 29, πιν.

22. Αδ 20 (1965) - Χρονικά (Β1), σ. 34 κ. ε.ξ., σελ. 8.

23. Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών, 55 (1980), σ. 30.

24. «Les problèmes du sauvetage des monuments de l'Acropole. Travaux faits et solutions proposées», Communications of the working Group at the Second International Symposium on the Deterioration of Building Stones, Athens 1976, σσ. 7-8.

25. «Διεθνής Συνάντηση για τη Συντήρηση του Ερεθθείου-Εισηγήσεις-Προτάσεις-Συμπεράσματα», Αθήνα 1977, σσ. 10-15.

* Χ. Μπούρας, Ο Μηλιάδης και η συντήρηση των μνημείων της Ακρόπολεως, Αρχαιονομία 1, (1985-86), 117-126.

Πέτρος Γ. Καλλιγιάς

Έφορος των Αρχαιοτήτων
Διευθυντής της Ακρόπολης

Υλικά Συντήρησης Έργων Τέχνης

Willard Developments Limited
Electrical & Mechanical Engineers

Archival Aids Ltd. A

ATLANTIS
FINE ART AND ARCHIVAL SUPPLIERS

Defensor

japico

Lascaux Restauro

ABIO

ABIO Προϊόντα, Ασσερ Μπρυνη, Ηλιδος 41, 115 27 Αμπελόκηποι, Αθήνα, Τηλ., Fax: 770 7587

ABIO Products, Asser Bryne, 41, Ilios str., 115 27 Athens, Greece, Tel., Fax: 770 7587

CONSERVATION MATERIALS & ARTIST COLORS